

YENİ VE ESKİ SAVAŞLAR
KÜRESEL ÇAĞDA ÖRGÜTLÜ ŞİDDET

MARY KALDOR

ÇEVİREN
S. ERDEM TÜRKÖZÜ

MARY KALDOR

Britanyalı akademisyen (d. 1946). Londra Ekonomi ve Siyaset Bilimi Okulu'nda Küresel Yönetişim profesörü ve Çatışma Araştırmaları Programı yöneticisidir. 1981'de nükleer silahlanma karşıtı İşçi Partisi Savunma Araştırmaları Grubu'nda yer aldı. Helsinki Yurttaşlar Derneği'nin kurucu ve eş başkanlarından biri oldu. Sonradan pişman olmakla birlikte, 1999'da Kosova'ya yapılan uluslararası askeri müdahaleyi destekledi. Bağımsız Uluslararası Kosova Komisyonu'nda ve Avrupa Dış İlişkiler Konseyi'nin kurucu üyeleri arasında yer aldı ve İnsani Güvenlik Çalışma Grubu'nun çağrıcılarından biri oldu. Kozmopolit demokrasi modelinin savunucuları arasında yer almıştır. Küreselleşme, uluslararası ilişkiler, insani müdahaleler, küresel sivil toplum, küresel yönetim ve kendi deyişle “yeni savaşlar” üzerine birçok çalışmaya imza atmıştır.

Başlıca eserleri: *Global Civil Society: An Answer to War* (2003), *Human Security: Reflections on Globalization and Intervention* (2007), *Global Security Cultures* (2018).

S. ERDEM TÜRKÖZÜ

Ankara'da doğdu (1972). 1996'da Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Kamu Yönetimi Bölümü'nden, 2001'de aynı üniversitenin Siyaset Bilimi Yüksek Lisans Programından mezun oldu. Hâlen siyaset bilimi “doktora terk”. İyi yazamadığını fark ettiği lisans yıllarında çeviri yapmaya başladı. Çeviride karar kılmadan önce birkaç işe girip çıktı. 2014'ten bu yana sadece çeviri yapıyor.

Başlıca Çevirileri: Theda Skocpol, *Devletler ve Toplumsal Devrimler* (2004); W. Montgomery Watt, *Hazreti Muhammed: Peygamber ve Devlet Adamı* (2019); Natalia M. Belting, *Dünyadan Kedi Masalları* (2019); Cas Mudde, Cristobal Rovira Kaltwasser, *Popülizm: Kısa Bir Giriş* (2019); William H. McNeill, *Avrupa'nın Bozkır Surları & Osmanlı'nın Batıdaki İlerleyişi Neden Durdu?* (2017); Tom Burns, *Psikiyatri: Kısa Bir Giriş* (2015); Ilan Pappe, *İsrail Hakkında On Mit* (2018); John Alexander Armstrong, *Milliyetçilikten Önce Milletler* (2018); Cas Mudde, *Günümüzde Aşırı Sağ* (2022).

İÇİNDEKİLER

ÜÇÜNCÜ BASKIYA ÖNSÖZ	11
KISALTMALAR	15
I	
GİRİŞ	18
2	
ESKİ SAVAŞLAR	36
1. Savaş ve Modern Devletin Ortaya Çıkışı	38
2. Clausewitz ve 19. Yüzyılın Savaşları	46
3. 20. Yüzyılın Topyekûn Savaşları	51
3	
BOSNA-HERSEK: YENİ SAVAŞIN ÖRNEK OLAYI	57
1. Savaşların Yapılma Gerekçesi: Siyasî Hedefler	59
2. Savaşların Yapılma Şekli: Askerî ve İktisadî Araçlar	76
3. Uluslararası Müdahalenin Doğası	93
4. Dayton'dan Sonra	105
4	
YENİ SAVAŞLARIN SİYASETİ	109
1. Küreselleşmenin Karakteristikleri	111
2. Kimlik Siyaseti	119
3. Tikelciliğe Karşı Kozmopolitlik	134
5	
KÜRESELLEŞMİŞ SAVAŞ EKONOMİSİ	138
1. Askerî Güçlerin Özelleştirilmesi	139
2. Şiddet Örüntüleri	148
3. Savaş Çabasını Finanse Etmek	155
4. Şiddetin Yayılması	162
5. Sonuç	167

	6	
	KOZMOPOLİT BİR YAKLAŞIMA DOĞRU	169
1. Yukarıdan Aşağı Diplomasiyenin Kozmopolit Siyasete		178
2. Barışın Korunmasından ya da Zorlanmasından		186
Kozmopolit Hukukun Uygulanmasına Giden Yol		
3. Rıza		188
4. Tarafsızlık		190
5. Güç Kullanımı		192
6. Kosova ve Libya Örnekleri		195
7. İnsani Yardımdan Yeniden İnşaya		200
	7	
İRAK VE AFGANİSTAN'DAKİ YENİ SAVAŞLAR		209
1. Teknoloji Ağırlıklı Eski Savaş		210
2. Başarısız Olma Sürecindeki Devletler		216
3. Yeni Savaşlar		221
4. Eski Savaşa Uyum Sağlamak mı?		239
5. Alternatif Var mıydı ya da Var mı?		247
	8	
YÖNETİŞİM, MEŞRULUK VE GÜVENLİK		252
1. Uygarlıklar Çatışması		257
2. Yaklaşan Anarşi		261
3. Kozmopolit Yönetişim		264
4. Sonuç		268
	10	
SONSÖZ		273
1. Yeni Savaşlar “Yeni” mi?		274
2. Yeni Savaşlar “Savaş” mı?		279
3. Veri Tartışması		281
4. Savaşların Sayıları ve Süresi		282
5. Kayıplar		284
6. Zorunlu Yerinden Edilme		287
7. Clausewitz Hakkında Tartışma		288
8. Sonuç		296
	DİZİN	298

ÜÇÜNCÜ BASKIYA ÖNSÖZ

Son yıllarda bazı akademisyenler, 21. yüzyılda hem savaşların hem de çatışmalara bağlı can kayıplarının azaldığına dikkat çekiyorlar. Bunların arasında Steven Pinker'ın ünlü kitabı, *The Better Angels of Our Nature*, İnsanî Güvenlik Raporu ve John Mueller'in *The Remnants of War* adlı kitabı da yer alıyor.¹

Bu eserler, bu kitapta “eski savaşlar”ın –doğrudan doğruya devletlerin karıştığı, muharebelerinse nihai belirleyici olduğu savaşların– azaldığını ortaya koyuyorlar. Nitekim tüm bu akademisyenler, vardıkları sonuçları aslında Uppsala Çatışma Verileri Programı'na dayandırıyor. Bu programa göreyse çatışma, devletleri kapsayacak şekilde tanımlanıyor ve savaş alanında belirli bir asgari sayıda kayıpla karakterize ediliyor. Oysa yeni savaşlar devlet ağlarını ve devletdışı aktörleri içeriyor ve bu çatışmalarda şiddetin büyük bir kısmı sivillere yönelik oluyor. “Yeni savaş” tezlerinin bazı eleştirmenleri ise iç savaşlar ile yeni savaşları birbirine karıştırıyor ve hem devletlerarası savaşların hem de iç savaşların azaldığını savunuyor. Gelgelelim kitabın giriş bölümünde açıkladığım üzere yeni savaşlar, iç ile dış arasındaki ayrımların bulanıklaştığı savaşlardır. Bunlar hem küreseldir hem de yereldir; hem de klasik devletlerarası savaşlardan hem de klasik iç savaşlardan farklıdır.

Savaşı “eski savaş” olarak tanımlama eğilimi, yeni savaşların gerçekliğini bulanıklaştırıyor. Yeni savaşların sayısı

¹ Steven Pinker, *The Better Angels of Our Nature*, Londra: Allen Lane, 2011; John Mueller, *The Remnants of War*, Ithaca ve Londra: Cornell University Press, 2004; Human Security Report 2009/10, <http://www.hsrgroup.org/human-security-reports/human-security-report.aspx>

artıyor mu, azalıyor mu bilmiyorum. Yeni savaşlarda verilen kayıpların boyutlarını da bilmiyoruz ama “eski savaşlar”daki kayıplardan daha az olduğu neredeyse kesin. Fakat benim burada ifade etmek istediğim nokta şu: Bu yeni şiddet türünü anlamamız ve çözümlememiz gerekiyor. “Eski savaşlar”ın azalmasına sevinmeliyiz ama rehavete de kapılamayız. Günümüzde güvensizliğin ana kaynaklarını doğru saptayabilmemiz gerekiyor. Dünyanın geniş kesimlerinde –Orta Asya’da, Doğu Afrika’da ya da Orta Afrika’da– insanlar büyük sıkıntılar çekiyorlar ve bunun geçmiştekinden daha az mı yoksa çok mu olduğu önem taşıyor. Dahası, yeni savaşlar devletin zayıflaması, aşırılıkçı kimlik siyaseti ve ulusaşırı suçlar gibi olgularla da bağlantılı. Dünya giderek derinleşen bir iktisadî krizle karşı karşıyayken bu tür bir şiddetin yayılma tehlikesi bulunuyor. Devletler harcama kalemlerini azaltmak ve “eski savaş” kabiliyetlerini korumak adına yeni savaşlara hazır olma kabiliyetlerini ihmal etmeye meyilliler.

İşte bu yüzden bu kitabın yeni bir baskısını sunmak önem taşıyordu. Kitabın bazı yerlerini güncelledim ve yeni içerikler de ekledim. İlk baskısı 11 Eylül’den önce yayımlandığı için yeni baskıya Irak ve Afganistan’daki savaşlarla ilgili yeni bir bölüm de ekledim. ABD’nin “eski savaş” zihniyetinin, her iki ülkede de yaşanacakların yeni bir savaş olma koşullarını büyük ölçüde yoğunlaştırdığını iddia ediyorum. Gerçekten de bu savaşların deneyimi, Pentagon’dakilerin farklı bir bakışı benimsemelerine yol açtı; yenilenmiş kontrgerilla doktrini, ulus inşası, nüfus güvenliği ve askerî ve sivil kabiliyetlerin bir araya getirilmesi gibi fikirleri içerdi. Gelgelelim ordunun yerleşik kültürünü değiştirmenin çok güç bir iş olduğu da ortaya çıktı. Neticede ABD, özellikle Afganistan, Pakistan, Yemen ve Somali gibi bölgelerde uzun menzilli hava saldırılarını kullanarak teröristleri yenilgiye uğratmak gibi “eski savaş” yöntemlerine geri döndü. Her ne kadar bu çatışmalarda kullanılan silahların hassasiyeti büyük ölçüde iyileştirilmiş ve hava saldırılarından kaynaklanan sivil kayıplar geçmiştekine

kıyasla azalmış olsa da, Yedinci Bölümde de göreceğimiz üzere, bu durumun bu bölgelerdeki güvensizlik ortamını köruklediğini iddia ediyorum.

Bu kitabın ilk baskısı yeni savaşlar hakkında hararetili bir tartışma başlatmıştı. Bu baskıya o tartışmayla ilgili yeni bir sonsöz de ekledim. Kitabın ilk baskısına yöneltilen eleştirilerin çoğu, “yeni savaşlar”ın gerçekten “yeni” ya da gerçekten “savaş” olup olmadıklarını sorguluyordu. Buna yanıtım şu: Bu savaşlar yeni olmayabilirler ve onları savaş olarak da adlandırmayabiliriz ama “eski savaşlar”dan farklı bir şeyler oluyor ve neler olduğunu anlamamız gerekiyor. Eski savaşlarla fazla meşgul olmak, bu konuda uygulanacak siyasaları belirleyecek çözümler geliştirmemizi de engelliyor.

Kitabı yazdıktan sonraki çalışmalarımın çoğunda bu konuda siyasaların oluşturulması meselesini araştırdım ve özellikle “yeni savaşlara” eğilmenin bir yolu olarak “insan güvenliği” kavramını geliştirmeye odaklandım. Kitabın yeni baskısında bu sonraki çalışmalarım doğrudan yer vermediğim ama insan güvenliği fikrinin ilk hâllerinden birini barındıran “Kozmopolit Bir Yaklaşımına Doğru” başlıklı Altıncı Bölümü bu araştırmalarımın ışığında güncelledim. İnsan güvenliği hakkında daha fazla bilgi edinmek isteyenler, daha yakın tarihli iki kitaba başvurabilirler: *Human Security: Reflections on Globalisation and Intervention* and *The Ultimate Weapon is No Weapon: Human Security* ve ABD ordusuna hizmet eden bir subayla birlikte hazırladığım *New Rules of War and Peace*.²

Pinker ve diğerleri gibi ben de “eski savaşlar”ın azalmasını memnuniyetle karşılıyorum ama şunu da unutmamak gerekir ki “eski savaş”lar her zaman yeniden icat edilebilirler. Eleştirmenlerin çoğu, devletlerin henüz bugünkü kadar

² Mary Kaldor, *Human Security: Reflections on Globalisation and Intervention*, Cambridge: Polity Press, 2008; Shannon D. Beebe ve Mary Kaldor, *The Ultimate Weapon is No Weapon: Human Security and the New Rules of War and Peace*, New York: Public Affairs Books, 2010.

güçlü olmadıkları erken modern dönemde yaşanmış “eski savaşlar”ın bugünün “yeni savaşlar”ına benzediğine dikkat çekiyorlar ve bu konuda haklılar. Eşkıyaların, yol kesen haydutların, korsanların, savaşbeylerinin ve diğer özel savaşların etkilerini kaybedip ortadan kalkma süreci “eski savaşlar” diye adlandırdığım –modern dünyanın 19 ve 20. yüzyıllarda yaptığı– savaşların gelişimiyle doğrudan bağlantılıydı. Nitekim devletler bu savaşlar aracılığıyla şiddeti merkezileştirebildiler ve denetim altına alabildiler. Dolayısıyla bugünün yeni savaşlarına eğilmenin bir yolunu bulamazsak aynı şeyin tekrarlanma ihtimali hep vardır.

Bir süre önce Ortadoğu’da başlayıp dünyaya yayılan barışçıl protesto dalgasının bugün iyimserliği korumak için en önemli neden olduğu kanısındayım. Nitekim El Kaide ve diğer aşırılıkçı silahlı grupları marjinalize eden şey sivil toplumun yükselişidir. Bu kitapta işte böyle bir kozmopolit siyasetin yeni savaşlara yanıt verebilmenin anahtarı olduğunu iddia ediyorum. Dolayısıyla bu konuda birçok şey aslında bu yeni uyanışın hangi boyutlarda bir kurumsal tepki üretebileceğine bağlıdır. Elbette kurumsal bir tepkinin üretilmemesi hâlinde tam tersi bir sonucun ortaya çıkma tehlikesi de vardır. Ben bu satırları yazarken “eski savaş” anlayışı, yani İsrail’in güvenliğine ya da İran’ın nükleer silah tehdidinde odaklanan jeopolitik ya da gerçekçi yaklaşımlar, Suriye ve Irak gibi yerlerde “yeni savaşları” daha da körükleyebilirler. Nitekim şu anda Suriye’deki acımasız baskı ortamı bir iç savaş değil, sivillere ve kozmopolit siyasete karşı yürütülen bir savaş.

Bu üçüncü baskıyı hazırlarken yeni savaşlarla ilgili tartışmalarımız için Iavor Rangelov, Sabine Selchow ve Yahia Said’e; Afganistan üzerine yeni malzemeler konusundaki yardımı için Marika Theros’a; veri, özellikle de yerinden edilme verileri hakkındaki tartışmadaki yardımı için Anouk Rigterink’e; yeni savaş literatürünü toplamadaki yardımı için Domenika Spyratou’ya ve genel desteği için Tom Kirk’e teşekkür etmek istiyorum.

I GİRİŞ

1992 yılının yaz aylarında Azerbaycan ile Ermenistan arasında bir savaşın yaşandığı Transkafkasya bölgesindeki Dağlık Karabağ'ı ziyaret ettim. Daha evvel eski Yugoslavya'da gözlemlediğim durumun benzersiz olmadığını işte o zaman fark ettim. Fakat Balkanlarda yaşananlar burada tekrar da etmiyordu, özellikle dünyada komünizmin yıkıldığı bölgelerde karşımıza çıkan –ya da ben öyle düşünüyordum– yeni bir durum söz konusuydu. Hırvatistan'da kurulan kendinden menkul Sırp cumhuriyetinin başkenti Knin'in ve Dağlık Karabağ'ın Vahşi Batı'yı aratmayan ortamı çok çarpıcıydı: Buralar evde ve elde dikilimiş asker üniformaları giyen genç erkekler, çaresiz mülteciler ve haydut kılıklı acemi siyasetçilerle doluydu. Daha sonra, savaşların bu yeni türü hakkında bir araştırma yapmaya koyuldum ve ilk elden Afrika deneyimine sahip meslektaşlarımdan, Doğu Avrupa'da gözlemlediklerimin Afrika'da ve belki de diğer bölgelerde örneğin Güney Asya'da yaşanan savaşlarla birçok ortak yanının olduğunu öğrendim. Dünyanın başka bölgelerinin savaş deneyimleri, Balkanlarda ve eski Sovyetler Birliği topraklarında olan bitene dair anlayışıma yeni bir ışık tuttu.³

Bu kitapta temel savım, 20. yüzyılın son onyıllarında, özellikle Afrika'da ve Doğu Avrupa'da yeni bir örgütlü şiddet türünün geliştiği ve bunun küreselleşen çağımızın veçhele-

³ Araştırma projesi United Nations University's World Institute for Development Economics Research (UNU/WIDER) için gerçekleştirilmiştir. Sonuçların yayımlandığı yer Mary Kaldor ve Basker Vashee (ed.), *Restructuring the Global Military Sector*, Volume I: *New Wars*, Londra: Cassell/Pinter, 1997.

rinden biri olduğudur. Bu şiddet türünü “yeni savaş” olarak adlandırıyorum. Bu savaşları kitabın İkinci Bölümünde özetlediğim geçmiş dönemlerden edinilmiş baskın savaş algılarından ayırmak için “yeni” sıfatıyla niteliyorum. Bu yeni şiddet türünün siyasî doğasını vurgulamak içinse “savaş” terimini kullanıyorum. İleriki sayfalarda daha açık hâle geleceği üzere yeni savaşlar, savaş (genellikle devletler ya da siyasî güdüler için örgütlenmiş siyasî gruplar arasındaki şiddet olarak tanımlanır), örgütlü suç (özellikle özel amaçlar, genellikle mali kazanç için özel olarak örgütlenmiş gruplarca işlenen şiddet) ve geniş çaplı insan hakları ihlalleri (devlet ve siyaseten örgütlü grupların bireylere karşı işlediği şiddet) arasındaki ayrımı bulanıklaştırıyor.

Bu konudaki literatürün büyük bir kısmında, yeni savaşlar ülke içi savaşlar ya da iç savaşlar ya da diğer adıyla “düşük yoğunluklu çatışmalar” olarak betimlenirler. Bu savaşların çoğu yerel olsa da sayısız ulusaşırı bağlantılar da içerirler. Öyle ki bunlardan söz ederken iç ile dış, saldırganlık (yurtdışı saldırılar) ile bastırma (ülke içinden saldırılar) ya da yerel ile küresel arasındaki ayrımları korumak kolay bir iş değildir. “Düşük yoğunluklu çatışma” terimi Soğuk Savaş döneminde ABD ordusu tarafından gerilla savaşını ya da terörizmi betimlemek üzere ortaya atılmıştı. Yeni savaşların evriminin izini Soğuk Savaş döneminin düşük yoğunluklu diye nitelenen çatışmalarına dek sürmek olanaklı olmakla birlikte bu yeni savaşlar aslında her şeyi kapsayan bir terim tarafından perdelenen ayırt edici özelliklere sahiplerdir. Bazı yazarlar yeni savaşları özelleşmiş ya da gayriresmi savaşlar olarak da betimlerler.⁴ Şiddetin özelleşmesi bu savaşların önemli unsurlarından biri olsa da özel/kamusal, devlet/devletdışı, resmi/gayriresmi veya iktisadî amaçlarla yapılan ile siyasî amaçlar için yapılan savaşlar arasındaki ayrımlar pratikte kolaylık-

⁴ David Keen, ‘When war itself is privatized’, *Times Literary Supplement* (December 1995).

10 SONSÖZ

Argümanın çeşitlemelerini öneren hem önceki hem de sonraki diğer çalışmalarla birlikte bu kitabın daha önceki baskıları,¹ çağdaş çatışmanın karakteri hakkında geniş kapsamlı bir tartışma üretti. Bu literatürde başka birtakım terimler de – insanlar arasındaki savaşlar, üçüncü türden savaşlar, melez savaşlar, özelleştirilmiş savaşlar, modern savaşlar– kullanıldı ama “yeni” terimi artık benimsemiş gibi görünmektedir, dolayısıyla eleştirmenlerin ana hedefi hâline gelmiştir.

Bu sönözde, yeni savaşlar argümanına yöneltilen dört temel eleştiriye değinieceğim: yeni savaşların “yeni” olup olmadığı; yeni savaşların “savaş” olup olmadığı; eldeki verilerin bulguları doğrulayıp doğrulamadığı ya da onları çürütüp çürütmediği ve yeni savaşların postclausewitzçilik olarak betimlenip betimlenemeyeceği. Bunu yapmadan önce bir uyarıda bulunmak gerekiyor. Eleştirmenlerin birçoğunda gördüğüm sorunlardan biri, savın farklı çeşitlemelerini bir araya getirmeleri ve belirli bir çeşitlemede içerilen belirli bir vehçenin eleştirisini tüm argümana yönelik bir eleştiri olarak ele almalarıdır. Bu eleştirel literatürü okurken, kendimi tekrar tekrar, yeni savaşlarla ilgili kesinlikle hiç savunmadığım iddi-

¹ Bkz. Martin van Creveld, *The Transformation of War*, 1991; Kalevi J. Holsti, *The State, War and the State of War*, Cambridge: Cambridge University Press, 1996; Donald Snow, *Uncivil Wars: International Security and the New Internal Conflicts*, Boulder, CO: Lynne Rienner, 1996; Mark Duffield, *Global Governance and the New Wars: The Merging of Development and Security*, Londra: Zed Books, 2001; Herfried Munkler, *The New Wars*, Cambridge: Polity, 2005; Erhard Eppler, *Vom Gewaltmarkt zum Gewaltmarkt?* Berlin: Suhrkamp, 2001; Rupert Smith, *The Utility of Force: The Art of War in the Modern World*, New York: Alfred A. Knopf, 2007.

aları yazarların nasıl saptadıklarını merak ederken buldum. Bu iddialar arasında yeni savaşların iç savaşlarla özdeşleştirilmesi, sadece devletdışı aktörler tarafından ve sadece iktisadî kazanç motivasyonu ile yapıldığı ya da önceki savaşlardan daha ölümcül oldukları iddiaları yer almaktadır.² Bu eleştirilere cevap verirken aynı tuzağa düşmemeye çalışacağım.

1. Yeni Savaşlar “Yeni” mi?

“Yeni savaşlar” savının en yaygın eleştirisi yeni savaşların yeni olmadığıdır. Başka bir deyişle, Soğuk Savaş’ın, “küçük savaşları” ya da “düşük yoğunluklu savaşları” çözümleme becerimizi gölgelediği, zayıf devletlerle ilişkilendirilen yeni savaşların özelliklerinin çoğunun erken modern dönemde de bulunabileceği ve eşkıyalık, toplu tecavüz, nüfusun zorla yerinden edilmesi ya da sivillere uygulanan zulüm gibi olguların hepsinin uzun bir geçmişe sahip olduğudur.

Bu noktalara nasıl karşı çıkabilirim? Elbette yeni savaşların özelliklerinden birçoğuna daha önceki savaşlarda da rastlanabilir. Elbette Doğu/Batı çatışmasının hâkimiyeti diğer çatışma türlerini gizlemiştir ki bu aslında İkinci Bölümde belirttiğim bir noktadır. Fakat en azından şimdilik, “yeni” sıfatına bağlı kalmamın önemli bir nedeni var.

“Yeni savaş” tezinin eleştirmenlerinin çoğu, tam da sık sık yararlı olduğunu kabul ettikleri şeyi, yani bu savın siyasa içerimlerini iskalamaktadırlar. 1990’lardaki çatışmaları “yeni”

² Stathis N. Kalyvas, “‘New’ and ‘old’ civil wars: a valid distinction?”, *World Politics*, 54 (2001), s. 99-118; Bob de Graaff, ‘The wars in Former Yugoslavia in the 1990s: Bringing the state back in’, Jan Angstrom ve Isabelle Duyvesteyn, *The Nature of Modern War: Clausewitz and his Critics Revisited* içinde, Stockholm: Swedish National Defence College, Department of War Studies, 2003; Patrick A. Mellow, ‘Review Article: In search of new wars: The debate about the transformation of war’, *European Journal of International Relations*, 16 (2010) s. 297; Mats Berdal, ‘How “new” are “new wars”? Global economic change and the study of civil war’, *Global Governance*, 9 (2003), s. 477-502.